

Gvinevir Glasferd

Reči na
mom dlanu

Prevela

Dubravka Srećković Divković

Laguna

Naslov originala

Guinevere Glasfurd

THE WORDS IN MY HAND

Copyright © 2016 by Guinevere Glasfurd

Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Saskiji

Sadržaj

AMSTERDAM, 1635.

Led 15

AMSTERDAM, 1634.

Knjige 21

Cveće 27

AMSTERDAM, 1632/3.

Staklo 43

Modrice 56

Perje 62

Tablica 71

Kej 78

Karta 90

AMSTERDAM 1634.

Sveća 103

Pozivi 118

Vrane 130

Reči 140

Pahulje 152

Čiope 165

Linije 175

DEVENTER, 1635.

Skica 183

Spisak 193

Vosak 199

Biblioteka 205

Bukvar 209

Vazduh 213

Voda 221

San 230

LAJDEN, 1636/7.

Vuna 239

Treset 247

Pitanja 254

Ognjište 269

SANTPORT, 1637–1639.

Seme 279

Krv 290

Lale 294

Jegulje 309

Platno 324

Odjek 333

Pesak 341

Šanac 347

Čađ 357

AMERSFORT, 1640.

Sat 361

Francuska 369

Hartija 374

Senka 378

Groznica 383

Pepeo 394

Istina 398

EPILOG

EGMOND AN DEN HUF

Kap 403

Istorijska beleška 409

Predlozi za dalje čitanje 413

Izjave zahvalnosti 415

O autorki 417

Da bismo živeli lepo, moramo živeti nevidljivi.

Rene Dekart, pismo Mersenu, april 1634.

AMSTERDAM, 1635.

Led

VRTELA SAM SE po sobi, ukoštac s njom, u najmanjem mogućem krugu. Ono što sam ja htela nije bilo tu. Njegov sat, njegove hartije, njegova čaša s perima: raščišćeni, nestali. Tu sobu sam već bila videla praznu i tad mi to nije smetalo; sad je praznina samo umnogostručavala moj bol. Nisam želela ni novčić, ni zalogu prošlosti, ni bilo kakvu uspomenu. Želela sam reći, neku belešku – ali njih nije bilo. Otišao je bez najave. Što je njegovo, poneo je sa sobom.

Digla sam čaršave koje je odgurao nogama niz krevet; dušek mi je bio hladan pod rukom. *Čak i ništa ima oblik*, pomislila sam. *Ono što je bilo, što je moglo biti.*

„Helena?“, doviknuo je gospodin Serdžent iz prizemlja, sa oštrinom koju nisam pre kod njega čula. „Helena?“

Sklupčala sam prste u dlan.

„Helena!“ Ovoga puta glasnije, u njemu nešto krto, nešto što samo što se nije rasprсло.

Uhvatila sam se čvrsto za ogradu stepenica, primirila se, pa krenula dole. Žmirnula sam da obuzdam suze i obri-sala oči bridom šake. Poda mnom su ulazna vrata stajala

otvorena; sva toplota je bila izašla iz kuće. Pošla sam po pločicama koje sam juče čistila. Koračala sam onako kako uvek koračam – na prstima, da ne ostavim trag. A onda sam stala. Videla sam da me Limuzenac i gospodin Serdžent čekaju napolju. Stala sam na pod čitavim stopalom, digla glavu, produžila da hodam i nisam gledala dole. Kad su me videli da dolazim, razdvojili su se i povukli se u stranu. Niko ni reč nije progovarao. Nije ni bilo potrebe – znala sam šta misle.

Kočijaš je podesio dizgine, a onda bacio moj zavežljaj na krov kočije. „Unutra imate samo perje?“, našalio se gledajući me mirno, netremice.

Konji su se premeštali s noge na nogu i grizli žvale. Pogнула sam glavu i ušla, a vrata su škljocnula kad sam ih zatvorila za sobom. Na oba sedišta ležalo je po jedno presavijeno ćebe, na podu pletena korpa puna hrane: jabuke, dva velika hleba, sir, malo suvog mesa – dovoljno za dva do tri dana, možda i za duže. Previše hrane. Od samog pogleda mi se smučilo.

Kočijaš se obratio Limuzencu. „Prvo ćemo u Amersfort, pa u Apeldorn. Deventer odatle nije udaljen više od jednog dana, ako put bude prohodan. Ajsel je okovan ledom. Po ovakvoj zimi...“ Zavrteo je glavom. „Pametnije je pričekati.“

Limuzenac je frknuo. „Neke stvari neće da čekaju.“

Okrznula sam pogledom Limuzenca kada je ušao u kočiju i smestio se preko puta mene. Mirisao je na duvan i vino; kiseo zadah čoveka koji se nije oprao od sinoć.

„Deventer?“ Trudila sam se da mi iz glasa ne probije strah.

Uzeo je jedno ćebe i raširio ga preko kolena, pa mi dao znak da i ja isto to uradim. Dohvatila sam ono drugo i raširila ga preko krila; pritislo mi je noge kroz suknju. Okrenula sam se da vidim gospodina Serdženta u trenutku kad se kočija trznula i krenula, ali on je bio otišao. I tad sam shvatila da

je svemu kraj. Da povratka nema. Od bola za izgubljenim prekinuo mi se dah.

Limuzenac je prekrstio ruke na grudima, pa se okrenuo licem u stranu; siva svetlost bezbojno mu je obasjavala obraz. Biće da je osetio da ga gledam, pošto su mu oči poletele opet ka meni.

„Šta je bilo?“

„Zar ne idemo u Lajden?“

„Lajden?“ Smeh mu je bio rečit, usta maltene razvučena u osmeh.

„U Deventeru nikog nemam. Mesje to zna.“

Razgledao je sebi nokte, možda i zglobove prstiju, pa zavrteo glavom na neku svoju skrovitu misao.

„Limuzenče, *molim vas*, grešite u tome.“

„Nema nikakve greške. Mesje nije pominjao Lajden. Idemo u Deventer.“

Pogledao je u mene, a taj pogled je govorio: *Ja znam sve što ima da se zna*. Ta kočija ga je pretvarala u čuvara, gospodara, vlasnika. Pogled mu je ohladneo i kliznuo ka mom stomaku.

Noge su mu bile opuštene opružene i raskrečene. Ja sam svoje podvukla pod sedište, ali kolena su nam se sudarala dok je kočija polako izmicala iz grada.

Deventer. Upela sam se da mu u glavi odredim položaj, ali zamišljena geografska karta rasplinjavala se po ivicama, drumovi i kanali rastapali su se u belinu. Mučnina je bujala u meni i pekla mi ždrelo. Poletela sam napred i uhvatila se za vrata.

„Pustite me da izađem!“

Limuzenac mi je odvojio prste od kvake. „Sedite. *Sedite*.“

Pogurao mi je rame dlanom. Bio je jači nego što je izgledao. Koža oko usta bila mu je pobelela; obraze su mu šarale crvene tačkice.

„Vaše je samo da sedite ovde i da mirujete.“

Protrljala sam se po ramenu, po mestu gde me je gurnuo. Kraj nas je promicao Prinsengraht, vidik je bio sabijen u kvadratić prozora. Bledunjavo svetlo je obasjavalo kuće zatvorenih kapaka; prozor za prozorom, bezizrazan i hladan, za mene slep. Kočija je išla sve brže. Svaka kuća kraj koje smo prošli udaljavala nas je od Vestermarkta. Gledati grad dok tako odlazi – to je za mene već bilo previše. Deventer, Deventer, Deventer, Deventer; ta reč mi je tukla u glavi zajedno s topotom kopita.

„Šta da kažem majci!“, izletelo mi je pre nego što sam uspela da sprečim. Zagnjurila sam lice u šake, a iz očiju su mi navrle suze koje sam čitavog jutra zadržavala. Vazduh mi je izlazio u jecajima.

Limuzenac je zurio kroz prozor, ne trepćući, kao da ga bole moje suze i moj plač. „Molićemo se da vam bude oprosteno, Helena.“

Čvrsto sam zažmurila i sklopila šake kad je počeo da se moli. Ali ja tu njegovu molitvu nisam znala. Micala sam usnama, nastojeći da sročim nepoznate reči, da oblikujem zvuke koje nikad nisam čula.

„*O Vierge des vierges, ma mère, à toi ce que je viens; devant toi je suis le pécheur repentant... Ne méprises pas mes prières, mais ta miséricorde entends et réponds-moi...*“*

Bože, oprosti mi, Bože, oprosti mi, Bože, oprosti mi...

Kada sam ponovo pogledala, bili smo izvan grada. Stegla sam se za stomak.

O bože, mesje, šta će s nama biti?

---

* Na francuskom: O, Device nad devicama, majko moja, tebi predajem sve što imam; pred tobom ja sam raskajani grešnik... Ne prezri moje molitve, već nek me tvoja milost čuje i usliši me... (Prim. prev.)

AMSTERDAM, 1634.

Knjige

ZAPAŽALA SAM GA u kratkim slikama – masivne trake na njegovim cipelama; krivulju ramena; crne, crne trepavice. I zapazila sam mu šake, tanane i glatke, s mastiljavim prstima. Šake pisca, sitnije od mojih. Blede šake zbog kojih sam poželela da sakrijem sopstvene ogrubele ruke.

Imao je naviku da se dodiruje po ustima; položio bi prst na usne dok razmišlja, ne žureći da progovori. Morala sam voditi računa da ne blenem, da mu ne odvlačim pažnju. Bila sam dovoljno mudra da ga ne uznemiravam. Čula sam ga kako viče na slugu Limuzenca kad ovaj uđe nenajavljen. Nisam htela da na mene viču. Ali kako da budem nečujna i da mu stvorim tišinu dok škripi pumpa za vodu i dok prozori zvekeću? Čak je i čist čaršav, kad sam ga rastresla nad posteljom, jezivo glasno prasnuo. Lecnula sam se. A što sam se ja više lecala, to je bučnije delovalo grozno ciguliganje ručnih orgulja u srcu kuće gospodina Serdženta. Vazda sam išla na prstima, u strahu da ću se soplesti o sopstvenu senku.

Betje je htela da čuje sve o njemu, o mesjeu. Francuz je, rekla sam joj. Razrogačila je oči, pa potom zažmirila, a

pošto više ništa nije mogla da iščupa iz mene, snažno me je uštinula. *Mesje*, kazala je, i to tako izgovorivši da smo se obe presamitile od smeha.

Za čitave te dve godine koje sam provela kod gospodina Serdženta, nisam takvog stanara upoznala. Razlikovao se još pre nego što je i stigao. Stanari su se uvek useljavali u jednu od soba u zadnjem delu kuće. Te sobe su gledale na sever. Čak i u najvedriji dan, svetlost u njima delovala je ispijeno. Kao da viriš napolje, u dan, ispod nekog ćebeta.

Nekoliko nedelja pre njegovog dolaska, kako bi bio siguran da će mesje biti „propisno smešten“, gospodin Serdžent je pošao sa mnom da pogleda sobe – a u to se on nikad nije uplitaio. To mi je bio prvi nagoveštaj da taj mesje zaslužuje nešto veće, bolje od prethodnih stanara; da je s tim čovekom donekle vezan dobar glas gospodina Serdženta.

Huktao je uz stepenice, nenavikao da ih prevali toliko odjednom. „Naš gost iz Francuske je čovek od misli, Helena. Treba mu tišina, mesto za rad. U tome je bio vrlo izričit, *une chambre tranquille*, ili *tranquette*, ili *trompette*, ili kako već reče.* A tu je i njegov sluga – vale** – pa će i njemu trebati soba.“

Vale? Ko je još za to čuo? Nisam znala da li su krive naporne stepenice ili pak sve te silne francuske reči, ali gospodin Serdžent je morao da zastane i povrati dah. Biće tu još podosta huktanja i brektanja pre no što se svrši dan.

Širom je otvorio vrata i ušao. „O bože“, izustio je videvši kako je tamo. „O bože, o bože, o bože.“

* Na francuskom: *une chambre tranquille* – mirna soba; *tranquette* nema nikakvo značenje; *trompette* je truba. (Prim. prev.)

** Na francuskom *valet*. (Prim. prev.)

Pritegla sam šal oko ramenâ. Ta soba je mesecima stajala zatvorena. Izgledao je kao da je zagrizao limun, a očekivao breskvu.

Nisam znala čemu se nadao: da će soba nekom čarolijom biti zaodenuta u svilu i kadifu, krevet zatrpan sa pola tuceta jastuka od pačjeg paperja, jastuka koje on nema? Ne bih ni pretpostavila da u toj sobi iko može imati drugačije misli do crnih. Polutmina se tu uvlačila kao magla. Jesam bila ubeđena da i u Francuskoj ima magle, ali to nije razlog da i naš stanar svakodnevno obnavlja to iskustvo.

Otac je putovao. On mi je i pripovedao kako je u Francuskoj. Išao je ponekad na po nekoliko nedelja, trgovačkim brodom do Bordoa. Majci je doneo žut šal – kazao je kako je tražio da mu ga izatkaju od sunca koje je našao na jednoj francuskoj livadi. Taj joj je bio najdraži i nosila ga je sve do onog dana kad se nije vratio. Tad je spakovala šal, a sa njim kao da je otkliznulo i to sunce.

Gospodin Serdžent se okrenuo na jednoj potpetici i pošao prvi u veću sobu, u prednjem delu kuće, gde je držao svoje knjige. Imao ih je mnogo – premnogo da bih ih brojala. Bilo je tu knjiga u škrinjama i kotaricama, knjiga uvezanih u svežnjeve, knjiga što se prosipaju iz sanduka – neke su čak stajale i na policama, ali nije bilo polica za sve njih.

Žmirnula sam od jakog svetla. Gospodin Serdžent je naduo pa izduvao obraze; zaljuljao se na petama, uspostavio ravnotežu. Namršteno lice mu se razvedrilo jer mu je sinula neka misao, a onda me je kucnuo zglobovima prstiju po čelu.

„Tama ne doprinosi valjanom razmišljanju, Helena. Mesje Dekart će dobiti ovu sobu; vale i knjige biće u onoj pozadi.“

Klimnula sam glavom, previše iznenađena da išta kažem. Kad sam ranije predlagala da preselimo knjige, uvek je odgovarao: ne, ove knjige *zaslužuju* ovu sobu.

„Sad nam je još samo potrebno da dovrše crkvu i prestanu s tom halabukom.“

Dum, dum, tras, oglasili su se napolju čekići o kamen, kao da hoće da potvrde njegove reči. Zaorila se graja kad je neka daska pala sa skela.

Zacoktao je. „Ko bi i pomislio da božje delo može biti toliko bučno? Na Herengrahtu ovo ne bih trpeo.“

Da gospodin Serdžent poželi kuću na Herengrahtu – to bi bilo kao da sam ja za rođendan poželega lalu. Na Herengrahtu žive trgovci. Prodavci knjiga žive gde mogu. Ali meni se dopadala kuća gospodina Serdženta; bila je ušuškana u jednoj bočnoj uličici, a gledala je na širok trg. Tu je bila pijaca sve dok nije objavljeno da će se graditi crkva. Vesterkerk. Najlepša crkva u Holandiji. Još su trajali radovi na njenoj spoljašnjosti i na samom trgu.

I dalje nisam mogla da zaključim da li se kuća gospodina Serdženta naginje ulevo, ili se pak prozori naginju udesno. Nedugo po svom dolasku, izašla sam na pločnik i krenula da iskrećem glavu čas na jednu, čas na drugu stranu, kao da će mi to pomoći da donesem ispravan zaključak. Gospodin Serdžent se smejaio kad me je video. On je imao giht i hramao je. Kakav smešan par – ta visoka, iskrivljena holandska kuća i taj okrugli, hromi Englez – ni zajedničkim snagama ne bi mogli da sastave jednu jedinu pravu liniju.

Čim je soba do ulice bila raščišćena od knjiga i dan dolaska potvrđen, gospodin Serdžent je bez oklevanja krenuo da širi vest. Gospodin Veldman nije čestito ni prag prekoračio, a gospodin Serdžent već ga je spopao novostima. Oni su bili suparnici u prodaji knjiga, mada ni jednog ni drugog nisam čula da to priznaju.

Gospodin Veldman je bio specijalizovan za putopise i geografske karte – knjige o svetu, kako ih je on zvao – a gospodin Serdžent za poeziju i moralne rasprave „prosvetiteljske prirode“. Ali kada je gospodin Veldman nazvao poslednju njegovu nabavku „šupljom bajkom sumnjive književne vrednosti“, gospodin Serdžent nije hteo više da progovori s njime sve dok nije obezbeđena dovoljna količina konjaka da mu ublaži ranu i izbriše uvredu. *Videćemo još kome je šta šuplje*, rekao je pa otpio velik, spor gutljaj. Na kraju se krčag ispraznio, a gospodin Serdžent je čvrsto zaspao u svojoj fotelji i zahrkao.

Gospodin Veldman je pokretom ramenâ smakao ogrtač dok je primao k znanju vest gospodina Serdženta. „Dekart, onaj Dekart? Vi ste poludeli?“

Gospodin Serdžent se oglušio o njegove reči. „Polaskan sam, priznajem.“

„Čuli ste za njegov prethodni stan? Kad nije bio u klanici, tad je sekao stvorenja – u svojoj sobi. Neka čak nisu ni bila mrtva.“

Gospodin Serdžent je progutao knedlu. „Helena, piće za gospodina Veldmana.“ Izgledao je kao da mu i samom treba piće.

Presavila sam ogrtač gospodina Veldmana preko ruke, pa pošla da uzmem poslužavnik iz kredenca.

„Da, dakle“, nastavio je gospodin Veldman, očigledno uživajući, „možete zamisliti...“

Umirila sam čaše na poslužavniku. Gospodin Serdžent je prebledeo.

„I još pride“, dodao je ovaj vrteći glavom, kao da pripoveda kakvu zastrašujuću poučnu priču, „baca životinje kroz prozor – to jest, žive životinje. Sve u ime svog *metoda*.“

„E pa“, kazao je gospodin Serdžent, „gospodin Hajgens ga smatra blistavim umom. To je meni dovoljno.“

Gospodin Veldman je poklopio šakom oči, kao da ih štiti od sunca, a onda mu je ruka pala. „Prosto zaslepljuje. Možda bismo mogli da upriličimo večernji susret s blistavim Dekartom?“

„Večernji susret?“ Gospodin Serdžent se premestio s noge na nogu. „Pretpostavljam da će mesje Dekart biti prezaudet. Gotovo izvesno. Vrlo uposlen.“

Gospodin Veldman je na ovo odbijanje izvio obrvama. Uzeo je čašu sa poslužavnika. „On je zadrti katolik, znate.“

Gospodin Serdžent je odmahnuo rukom. „Tolerancija na prvom mestu. Nas dvojica bismo to morali znati. Šta on radi u vlastito slobodno vreme, njegova je stvar.“

„Voleo bih da saznam šta misli o Galileu, ali nema veze. Sumnjam da će nešto objavljivati, bar zasad.“

„Strpljenja, Veldmane, strpljenja. Verujem da u njemu ima još koječega što mi ne znamo.“

Gospodin Veldman se nasmejao. „Pre će biti *nestrpljenja*, i arogancije, i ambicioznosti. A i prgavosti, kako čujem.“

Gospodin Serdžent je otpio gutljaj iz čaše, a onda se nakašljao. „Biće mi čast što je ovde. Kod mene.“

„U takvim pitanjima, pokoravam se vašem sudu – kao i uvek.“ Malčice se naklonio.

„Ja mislim da ste vi ljubomorni, Veldmane“, pecnuo ga je gospodin Serdžent.

Gospodin Veldman se opet nasmejao. „Morate dozvoliti jednom starcu da tu i tamo pokaže svoje sitne ljubomore.“ Digao je čašu ka svetlu. „Vrlo ljupka“, kazao je gledajući kroz nju u mene.

„Hodite onda, gospodine Veldmane, ukoliko vam ljubomora godi, da vam pokažem šta sam doneo iz Utrehta.“

Gospodin Serdžent je poveo gospodina Veldmana ka svojoj radnoj sobi. Kad su se vrata zatvorila, ponela sam čaše da ih operem. Čašu gospodina Veldmana oprala sam dvaput.

Cveće

SVEŠTENIK U Norderkerku pričao je svakojake strahote o Francuzima – o njihovim karnerima i naborima, svilama i sate-nima, vrpcama i čipkama. Teško je bilo zamisliti da se neki muškarac tako oblači. Da li će naš gost iz Francuske imati zbirku perika? I piti vino pred doručak, a uz jelo konjak?

Tog jutra kad je trebalo da stigne, gospodin Serdžent me je poslao na cvetnu pijacu da kupim cveće za kuću.

„I gledajte da kupite *francusko cveće*“, kazao je, pa se bez ijedne dalje reči zatvorio u radnu sobu.

Na pijaci sam pogledala sve što se nudilo – božure, bele rade, orlove nokte i ruže u šarenim kiticama. Ali šta je od toga francusko, ako je išta francusko? Da je Betje tu, znala bi pa sve i ako ne zna.

Možda božuri? Duž čitavog Herengrahta nije bilo kuće bez božura u prozoru. *Gledaj nas*, kao da su govorili. Ja nisam volela takvo cveće. Zna da bude trulo u samoj srži, a ne možeš prepoznati trulež. Neki cvetovi seju latice i na naj-nežniji dodir, kao da su sazdana od samog venjenja i žalosti.

„Oprostite!“, digla sam ruku da privučem pažnju vlasnici tezge. „Imate li šta francusko?“

Vlasnica tezge je obrisala ruke o kecelju, pa me odmerila. „Ovo imam.“

Pokazala je ka korpi sa orlovim noktima, ali nisu li oni engleski cvet isto koliko i ruža? Prevrnula je očima. Da nisam potapkala rukom novčanik kako bih je podsetila da sam kupac, mislim da bi me potprašila odatle. Pošla je iza tezge i vratila se sa omanjom korpom, punom lavande.

„Ova je za sušenje, da tera muve. Verovatno bi mogla da probaš prvo da je staviš u vodu, ako je to *francusko cveće* koje tražiš.“

Odabrala sam kiticu i udahnula njen miris. Sklopila sam oči i ugledala brdo modroljubičaste boje, visoko plavo nebo, sunce ružičasto i rumeno kao breskva.

Cvećarka je nabrčkala nos. „Ja je baš i ne marim, od nje kijam.“

Kada sam opet omirisala cveće, pogledala me je kao da sam mu izvukla i poslednji miris. „Kupuješ?“, upitala je i prekrstila ruke.

Klimnula sam glavom. Da, kupujem. Pa valjda moram da napravim *bouquets des fleurs!**

„*Boeket?*“**, upitala sam kada je gospodin Serdžent rekao šta hoće.

Pogledao je u mene, ja pak u njega i trepnula za oboje.

„*Bu-ke, Helena. Bu-ke.*“

I tako sam stavila *buke* ruža u radnu sobu gospodina Serdženta, a onda se nevoljno odvukla na sprat s *bukeom* orlovih noktiju i lavande, usput briskajući gde je kanula voda.

Spustila sam cveće na sto i širom otvorila kapke da uđe sunce. Odvukla sam sto dalje od zida, pomerila stolicu udesno, potom ulevo. *Vesterkerk. Vesterkerk.* On je zauzimao

---

* Na francuskom: cvetne bukete. (Prim. prev.)

** Na holandskom: buket, kitica. (Prim. prev.)

sav vidik. Ali znala sam kako može da se vidi nešto više. Stala sam kraj prozora priljubivši obraz uz okvir, na jedno oko zažmurila, drugim zaškiljila. U vidno polje mi je uigrao srebrni kvadrat svetlosti: Prinsengraht. Više ne voda, već dragulj.

Okrenula sam se i pogledala u sto, u cveće, u praznu stolicu. Dakle, tu će sedeti i razmišljati. Razmišljanje je njegov rad, kazao je gospodin Serdžent. Nimalo nalik nijednom poslu za koji sam ja čula.

Prišla sam krevetu i zavrнула čaršav da se provetri. Done-la sam metlu i počistila. I tad sam bila gotova.

Okrznula sam pogledom stolicu, pa vrata, pa stolicu. Posedeću samo koliko treba vremena da se siđe u prizemlje i opet popne. Čim sam sela, sklopila sam oči i pričekala da mi se pojavi neka neobična ili francuska misao. Nešto francusko. Bilo šta. Ali samo mi je u glavu dolazilo ono što već znam: čarape gospodina Serdženta koje su se dve nedelje nakupljale, a sada, potopljene u vedru u kuhinji, čekaju pranje. A kako sam na to pomislila, tako sam shvatila da ću uskoro morati da perem čarape još dvojici! Vedro se napunilo da se već iz njega presipalo.

Otisnula sam se rukama sa stolice. Mnogo bih radije razmišljala stojeći.

Potkraj prepodneva kuća je mirisala na lavandu i ruže, i na začinjenu jagnjetinu koju sam još pre doručka pristavila da se kuva.

Gospodin Serdžent je zavirio u lonac, zatapšao i sav zablistao. „Izvanredno, Helena. Baš kako treba da bude. Sad samo ostaje da čekamo.“

Skinula sam vedro s vodom okačeno o kuku iznad vatre, pa ga ponela ka kuhinjskom stolu. Gospodin Serdžent je

uredno koraknuo u stranu da me propusti. Nije mi trebalo ogledalo da mi kaže koliko sam se zacrvenela; stopala će mi biti još crvenija ako ih pljusnem tom vodom.

Gospodin Serdžent je osmotrio lonce naređane na stolu. S jedne strane crni luk, maslac, limun i estragon, sa druge dva mršuljava pileta koja je tek valjalo očerupati. Uvrtao je bradu, izvlačeći je u špic.

„Za zapečenu piletinu“, objasnila sam.

„Ah!“ Lice mu se razvedrilo kada se ta papazjanija sastojaka sklopila u njemu prepoznatljivo, a usput i omiljeno jelo.

Gurnula sam palcem maslac u jednu šerpu. Ako uspem ovo da završim, moći ću rano ujutru da se nađem sa Betje.

Ubacila sam pile u vodu da ga ošurim, potapajući ga štapićem. Voda je posivela i zapenila se, praveći prljavu skramu. Iz pileta je još izbijao govnjivi zadah kokošinjca, ali nisam smela dozvoliti da me to omete. Potopila sam ga opet i probučkala ga da bi voda ušla među perje. Potom sam počela da brojim. Stigavši do trideset, krenula sam iznova. Četiri puta trideset, toliko je potrebno za pile ove veličine; duže od toga i skuvaće se.

Kada je miris stigao i do njega, gospodin Serdžent je hitro uzmakao za dva koraka. „Ništa, prepuštam vas poslu“, kazao je i tako se brzo obrnuo da je para suknula za njim.

Sedamnaest, osamnaest, devetnaest, dvadeset, brojala sam, *dvadeset devet, trideset*. Potkačila sam pile i izvadila ga, pa zgađeno iskrivila lice.

Sunce je bilo prešlo crkveni zvonik kada se začulo kucanje. Tiho kucanje. Otvorila sam vrata i ugledala vitkog, bledog čoveka, ne višeg od mene, u prostom crnom ogrtaču sa okovratnikom izvrnutim preko ramenâ. Nikakve svile niti

satena, nikakvih čipkanih zarukavlja. Nikakvog štapa sa srebrnim vrškom. Nikakve perike.

Kosa mu se u kovrdžama slivala niz ramena. Bila je crna, prošarana sedinom, isto kao i uredna brada. Lice su mu uokvirivale visoko podsečene šiške, preusmeravajući pažnju na oči. Bile su mu tamne isto kao i kosa, razmaknute i teških kapaka, i davale su mu izgled kao da se tek probudio. Polako je trepnuo, kao da je svetlo prejako.

„*Bonjour*“, rekao je, a onda na holandskom: „Dobar dan.“

Poklonio se. Osmejak mu je povukao naviše kraj usta. To je taj čovek što baca životinje kroz prozore? Progutala sam pljuvačku i pogledala naniže, a onda otvorila vrata što sam šire mogla, krijući se iza njih. Jedino sam tako uspela da mu odgovorim.

Čulo se kako dolazi gospodin Serdžent iz radne sobe. „Mesje Dekarte! Izvolite, izvolite.“ Pružio je ruku da se pozdravi s njime, a onda se okrenuo ka meni. „Njegove stvari, Helena, brzo.“

Izvirila sam iza vrata.

„Ne, ne. Za njih će se postarati moj *valet* Limuzenac.“

Mesje je dao rukom znak nekom čoveku što je upravo čistio lulu, stojeći malo iza njega na pločniku. Bio je previsok za svoju odeću – na sve strane gležnjevi, ručni zglobovi, vrat. Čuvši sopstveno ime, digao je pogled, istresao duvan u dlan i pustio ga da se prospe između prstiju na tle. Zadevnuvši lulu u prsni džep, naklonio se, najpre mesjeu, potom gospodinu Serdžentu.

Pored njega su stajala dva kovčežića, nešto malo knjiga uvezanih kožnim remenom, jedna smotana prostirka i drvena kutija ne veća od grejalice za noge. Predivna kutija, s mesinganom pločom na poklopcu.

Kad sam prišla da je uzmem, Limuzenac se progurao ispred mene. „*Pas ça!*“*

„Moj sat“, objasnio je mesje. „Izgleda da ga Limuzenac smatra svojim.“

„*C'est précieux.*“** Privukao je kutiju k sebi. „Mora pažljivo da se rukuje njime.“

Pocrvenela sam. On misli da ne umem da ponesem kutiju?

Gospodin Serdžent je uveo mesjea. „Da se prvo smestite, pa možemo da popijemo čašicu-dve nečega. Posle ću vam pokazati šta ima na trgu. Tu je Vesterkerk. Za njega je potrebno znalacko oko. Nimalo ne liči na francuske katedrale, razume se! Ali siguran sam da ću uspeti da vas ubedim u njegovu veličanstvenost. Ah, Pariz – e to je grad!“

Mesje je ušao za gospodinom Serdžentom u vorhojs***, a ja sam ušla za Limuzencem. On se obazirao oko sebe bez prave radoznalosti. Bio je stariji od mesjea, to se sad videlo. Obrazi su mu ispod jagodica bili udubljeni. Ili ne voli da jede, ili ne jede dovoljno onog što voli da jede.

„Ja sam Helena. Služavka gospodina Serdženta.“ Pružila sam ruku, u nadi da me razume.

Skinuo je neku čupkicu sa rukava, pa povukao prekratka zarukavlja, uperivši pogled u mene.

Ruka mi je klonula uz bok. „Vaše ime, moliću?“

„Li-mu-ze-nac.“

Kao da mi je poklonio četiri pofertje**** na poslužavniku dignutom visoko iznad glave, da se svakim pojedinačno osladim.

„Li-mo-za-nec?“

---

* Na francuskom: To ne! (Prim. prev.)

** Na francuskom: Ovo je skupoceno. (Prim. prev.)

*** Na holandskom: zatvoren trem ili hol do ulice. (Prim. prev.)

**** Na holandskom: vrsta male, debele palačinke. (Prim. prev.)

Lice mu se smrkavalo sa svakim slogom koji sam izgovarala. Kao da mu je ime poput zeca iščezlo u rupi, a ja mu, u trenutku kad sam ga sustigla, ispustila rep.

Digao je pogled pun dubokog umora što mora da objašnjava. „Limuzenac. Limuzena je oblast Francuske odakle sam rodom. Osnovno poznavanje francuske geografije, to je sve što je nužno.“

„Limuzenac vam je ime?“

„To mi je *préférence*.“

Namrštila sam se.

„*Voorkeur*“, * objasnio je.

Holandski je znao bolje nego što sam mislila. Kakvo čudno *préférence*! Da li ja sebe zovem Lajdenka? Ili Amsterdamka? Amsterdamka! Upela sam se iz petnih žila da se ne osmehnem.

Povala sam Limuzenca na sprat kako bi mogao da pregleda sobe. Sa odobravanjem je klimnuo glavom kad je video mesjeovu sobu, ali delovao je manje zadovoljno kad sam mu pokazala njegovu. Prišao je prozoru i izviriо u dvorište. Šta god da je pomislio, oćutao je. Ipak se nismo baš toliko razlikovali.

„Ostavljam vas da rasporedite svoje stvari“, rekla sam i obrnula se da pođem.

„Samo ćasak. Ako imate neko pitanje koje se tiće mesje Dekarta, morate prvo doći meni – jasno? Ja sam njegov *conduit*** . Njegove poslove vodim ja.“

„Da. Da, naravno.“

„Lepo.“

---

* Na francuskom, potom na holandskom: nešto što se više voli, draži izbor. (Prim. prev.)

** Na francuskom: doslovno „provodnik“; ovde poverenik, onaj preko kog ide komunikacija. (Prim. prev.)

Ramena su mu se opustila i iscedio je iz sebe mlak osmejak. Počekala sam kratko, za slučaj da ima još nešto da kaže, ali on se opet okrenuo ka krevetu i bušnuo dušek prstom, s mrkom pomirenošću sa sudbinom. *Limuzenac, nije nego*, pomislila sam izlazeći. *Više mu stoji mesje Kiselolimunac.*

Dok su gospodin Serdžent i mesje zajedno jeli, Limuzenac mi se pridružio u kuhinji. Probao je malčice čorbe koju sam skuvala. Gotovo je jednako dobra kao ragu njegove majke, rekao je, pa zahvatio još jednu kašiku.

„Moj mesje to neće ni da takne, dabome. On izbegava meso.“

Pometeno sam pogledala u svoj tanjir, a potom u zapečenu piletinu koju sam spremila. Neće valjati. Moraću da skuvam nešto drugo. Ipak neću uspeti da se izvučem rano ujutru.

Zbacio je ispod stola čizme s nogu, pa krenuo da seče jabuku džepnim nožićem, jedući sa vrha sečiva. Kad je s time završio, izduvao je obraze i stao da zvižduće neodređenu melodiju, dobujući prstima po stolu.

Gospodin Serdžent je bio rekao da će tu boraviti čitavog leta, u *najmanju ruku*. Pogledala sam u njegove prste što su tup-tup-tupkali; zviždukanje kao da mu je bilo sačinjeno od dugih izdisaja, jednog za drugim. Skupila sam nožne prste.

„Prvi put ste u Amsterdamu?“

Odmahnuo je glavom. Ako je i delovao iznenađeno, nije to bilo zato što sam pitala, već zato što to ne znam. „Pobogu, ne, taman posla!“

Otkud ja da znam svaki njihov korak? „Nadam se da vam ovde odgovara.“

„*Merveilleux*.“ * Naše prethodne sobe nisu bile ni najmanje prijatne.“

„Stanari gospodina Serdženta uvek odlaze odavde s lepim rečima.“

---

* Na francuskom: sjajno. (Prim. prev.)

Na to mi je uputio krajnje patnički izraz lica. *U čemu uopšte ovaj čovek zna da uživa?*, pomislila sam. *Koliko god šećera da pojede, nikad mu ništa neće biti dovoljno slatko.*

„Ovde ostajete preko leta? Čitavog leta?“, osmehnula sam se, pošto nisam želela da pomisli kako jedva čekam da im vidim leđa.

Slegao je ramenima. „*Sais pas*. Mesje ima određen... određen način života, *habitude*.“ Prvo Dordreht, potom Franeker.“ Dok je to objašnjavao, pokrenuo je ruke ulevo, zatim udesno. „Pa onda Amsterdam, pa Deventer. A pre toga...“ Zamahao je rukom po vazduhu kao da pokušava u njemu da uhvati neko sećanje. „Pre toga Italija, Poljska, Nemačka... Neprekidno se selimo. Mnogo puta. Gubim račun.“

Poljska, Italija, Nemačka? Ta imena su blesnula sjajem kao ogledala. Pokušala sam da se setim da li sam ih videla na nekoj karti gospodina Veldmana. „I ja bih izgubila račun!“

Odmerio me je s hladnim procenjivanjem, te sam odmah znala da sam prekoračila granicu koja nas deli. Te granice su postojale svuda i iz petnih žila se trudile da me sapletu. Pogledala sam sebi u šake. Kako drugačije da pričamo ako *ne pričamo*? On je vale, nije prodavac knjiga, nije moj poslodavac. Ali ja sam obična služavka, i pritom holandska služavka, čak ne ni francuska. Krajnje izvesno nisam *conduit*.

Te granice što su bile prisutne, granice koje je on iscrtao, postavljale su me što je moguće dalje od njega. E pa, i on je *knecht*** . Naučiću ga jednoga dana šta znači ta reč, ako je već ne zna.

„Nije stvar u računanju, u to budite sigurni. Mesjeu je potreban mir. Nikakvih iznenađenja. Nikakvih posetilaca. Idemo, selimo se bilo kuda, dok ga ne nađemo. Mir – to je

* Na francuskom: *Sais pas* – ne znam; *habitude* – navika. (Prim. prev.)

** Na holandskom: sluga. (Prim. prev.)

retkost. " Okrenuo se ka meni kad je to izgovorio, kao da me čika da pustim iz sebe neki glas.

Amsterdam izvesno nije bio tih, a nije mu manjkalo ni iznenađenja. Zar on ne zna kakve gomile naroda privlači Vesterkerk? – i to ne samo nedeljom. Možda je najbolje da to i ne pominjem.

Nasula sam mu čašu vina. Digao ju je naspram svetla, polako promućkao vino, pa zažmurio na jedno oko, proučavajući ga. Pogledao je u mene i klimnuo glavom, potom je naherio, iskosio nos dok je uvlačio miris. Oči su mu se iznenađeno zaokruglile. „*C'est bon!*“*

Osmehnula sam se. Gospodin Serdžent se dobro pomučio da ga nađe. Dve čaše za valea, tako mi je rečeno. Ni kapi preko toga.

Otpio je gutljaj, zadržao ga načas u ustima, a onda otpio više. „Veoma dobro. I to ovde... na ovakvom mestu.“ Zagledao se u čašu kao da je otkrio Francusku odraženu na njenom dnu, a onda, zamišljen, prošao jednim prstom ukруг po obodu. „Hladnoća u ovoj zemlji prava je noćna mora... *un cauchemar***.“

Cauchemar? Nikad nisam bila čula reč koja manje liči na noćnu moru. Zvučala je meko kao vuna.

Ima li porodicu? Zanimalo me je koliko se često viđa sa svojim i da li se uopšte viđa s njima. Bilo mi je jasno kakav mora biti njegov život: da ide za svojim gospodarom iz mesta u mesto, bez pitanja i bez pritužbe – ili makar bez pritužbe koja bi doprla do mesjeovih ušiju.

Ponudila sam ga drugom čašom vina. Klimnuo je glavom i dao mi znak da još malo dospem kad sam zastala pri polovini. Ipak je bila dobra odluka da mesje bude smešten

---

* Na francuskom: Lepo je! (Prim. prev.)

** Na francuskom: košmar. (Prim. prev.)

u sobi do ulice. Ali sad sam se brinula kako će Limuzenac u toj studenoj, mračnoj sobi u zadnjem delu kuće. Postaraću se da dobije još jedno ćebe.

Čim je ispio vino, prekrstio je ruke preko grudi i sklopio oči. Nije mi delovalo da spava, ali svejedno sam bila tiha. Nisam želela da ga ometam: možda će zatražiti još vina, a ja nemam više da mu dam.

Posle ručka je gospodin Serdžent izašao s mesjeom. Gledala sam ih kako idu preko trga. Kada su stigli do crkve, gospodin Serdžent je pokazao na jedan prozor, a šaka mu je opisala širok luk. Bio je veoma pričljiv. Više puta sam gledala njegove mušterije kako se premeštaju s noge na nogu i vrpolje se, kao mesje sada, pokušavajući da nađu izgovor da odu a da ne ispadnu nepristojni.

Nastavila sam s kućnim poslovima i pozatvarala prozorske kapke jer je svetlost gasnula. Prozor u mesjeovoj sobi bio je ostao otvoren, pa se nekoliko hartija rasulo po podu. Vraćajući ih na sto, videla sam šta je uradio: cveće koje sam onako brižljivo rasporedila počivalo je bačeno na raskvašenoj gomili – ostao je samo jedan struk lavande, a i njega je ubacio u čašu za piće! Pored čaše, pritisnute mastionicom, jednostavna skica i nekoliko beležaka. Kakva čudna slika! Nije bio nacrtao cvast, samo dršku. Ali drška nije bila ravna. Gde je dodirivala površinu, prelamala se, pa se dole kroz vodu nastavljala malo pomerena u stranu.

Namrštila sam se. Čučnula sam da mi nos bude u visini čaše i zažmirila. Tamo gde se susretala s vodom, drška je izgledala kao da je presečena. Izvadila sam je iz vode, opet je uronila.

„Ha!“, izgovorila sam poklopivši rukom usta.

Pomislila sam koliko sam puta stavljala cveće u vodu a da nikad to nisam primetila. Doneću mu cvet jače drške da ga crta, samo jedan. Poslužiće i neka ruža gospodina Serdženta.

Premda sam ga slabo vidala, mesje je bio svuda kud pogledam – kao da je na svega neki korak ispred mene, tik izvan vidnog polja. Za nepunih nedelju dana ponestalo nam je sveća, potom i soli. Iz kredenca su iščezavale čaše. Nalazila sam ih uredno raspoređene na prozorskoj dasci u njegovoj sobi, pune sive vode. Uzeo je iz kuhinje jedan stari kalajni tanjir i napunio ga okrajcima sveća. Na drugom tanjiru je razlivao vosak u barice. U svakoj se razaznao otisak njegovog palca. Sve sam to ostavljala kako sam i zatekla. Nisam bila toliko glupa da diram.

Iz sobe nije izbijao do podneva, a onda je izlazio i slao Limuzenca na razne strane, po ovom i onom zadatku. Ako se gospodin Serdžent nadao mesjeovom društvu za obedima, sigurno se razočarao, pošto je mesje radije jeo u svojoj sobi. Često se nije vraćao sve do večere, a do kasno u noć čula sam ga kako šetka tamo-amu. Poklapala sam činijom malčice nečeg za jelo i to ostavljala na poslužavniku kraj njegovih vrata. Tako sam učila šta voli, a šta ne voli. Otkrila sam da je slatkoljubac. Pekla sam kolač od jabuka s cimetom; cedila sam ukiseljenu mlaćenicu kroz muslin i začinjavala je vanilom da mu skuvam hangop*. Takve posude uvek su se vraćale prazne.

Bilo je dana kad mesje nije izlazio, pa sam morala da mu pospremam sobu dok je u njoj. Pričekala bih do iza ručka kako bih bila sigurna da je budan i odeven. Kad uđem, skidala sam papuče da ga ne ometam. Često se odmarao

---

* Slatkiš od ocedenog ukiseljenog mleka i slatke pavlake. (Prim. prev.)

sklopljenih očiju, sedeći u fotelji privučenoj prozoru. Podsećao me je na mačku koja se sunča, ni budna ni usnula. Nikad me nije primećivao.

Svakodnevno sam zavrtala posteljину da mu se krevet provetri, potom gladila čaršave dlanom da rashladim još topli dušek. Jednom u dve nedelje prala sam mu posteljno rublje, kao i odeću.

Prošlo je mesec dana, a ja još nisam bila dobila njegovu spavaćicu. Padala je kiša, što je značilo da će biti u svojoj sobi. Ušunjala sam se, klekla i zavirila pod krevet, za slučaj da je greškom ritnuo spavaćicu tamo.

„Nešto tražite?“

Trgla sam se, pa otresla kecelju dok sam ustajala. „Samo sam...“

„Dakle?“

„Ima li odeće koju treba da perem, mesje?“

„Svakako, ali Limuzenac vam donosi sve što imam.“

Uvrtala sam kecelju prstima.

„Nešto nije u redu?“

„Nisam dobila vašu spavaćicu, mesje.“

„Spavaćicu?“

Obrazi su mi se zažarili.

Pljesnuo je šakama, zabacio glavu i nasmejao se. „Kakvu spavaćicu?“

Srce mi je lupalo kao da sam ustrčala stepenicama uz deset spratova. Izletela sam iz sobe, a njegov smeh se valjao za mojim petama. U žurbi sam shvatila da su mi papuče ostale tamo. Nisam se usudila da se vraćam po njih, nego sam do kraja tog dana išla bosonoga. Kada sam najzad prikupila hrabrosti da odem po njih, zatekla sam ih uredno složene, jednu pored druge, ispred njegovih vrata. Pod jednom papučom stajala je ceduljica. Razmotala sam je i pročitala

šta piše: *Vaše papuče – biće vam bez njih hladno na nogama.*
Pod porukom je bio mali crtež.

Trepnula sam. Ništa nije bilo kako Bog zapoveda. Čak ni drška ruže u vodi.

AMSTERDAM, 1632/3.

Staklo

VESTERKERK NIJE BIO za ljude poput mene. Moja crkva je bio Norderkerk. Morala sam da prođem čitavim Jordanom da bih do njega stigla. Nije mi to smetalo. Tamo mi je bilo mesto.

Digla sam se sat vremena ranije nego što ustajem nede-
ljom. Valjalo mi je još da pre odlaska zapalim vatru od drva
složenih prethodne večeri i da priprelim doručak. Morala
sam da obezbedim sebi vremena za put od Vestermarkta do
Jordana ako mislim da stignem rano, pre šest. Volela sam
da u crkvi stojim uvek na istom mestu, bliže zadnjem delu
i malo po strani, gde svetlost ulazi kroz jedan visok prozor,
prava i hladna. Stajala bih tu pred Bogom i nastojala da ne
piljim dok pristiže stado. Neke sam poznavala – trgovce
sa Jordana – kao i služavke, slične meni, razbrbljane dok
ne prekorače prag. Okupljale su se u grupe i lepršale kao
golubovi pre nego što se skrase i umire.

Bilo je tu i sitnijih trgovaca, sa okovratnicima tako nabran-
im da su im glave izgledale kao da su odsečene od ramenâ.
Što veći nabor, to je veličanstvenije klimanje glavom, pri-
metila sam, dok sveštenik drži propoved; što veći nabor, to
veća i sveštenikova pažnja po svršetku propovedi.

Ja nisam želela nabrani okovratnik i bilo mi je drago što me sveštenik nikad ne zapaža. Glavu sam prekrivala četvrtastim komadom muslina, koji bih navukla na čelo da mi se ne vidi kosa. Dala mi ga je majka. Samo je on bio ostao od pune fioke spreme što ju je sabirala za dan moje udaje. A kada je otac nestao, prodala je jedan komad, pa drugi, i pamtim kako sam razmišljala: *Zar se neću udavati?* Ali nisam mogla to da pitam; morali smo jesti. Na kraju, od tog muža za kog je štedela ostale su samo rite i dronjci.

„Nama može samo Bog pomoći“, rekla je i iscepala tu tkaninu u manje komade, da sašije maramice koje će prodati.

Uzimala je vunu da je prede, kao što je radila pre braka, pa je i mene tome naučila. Zajedno smo zarađivale manje od pola muške plate, manje od čoveka s jednom rukom. Platno i vuna nisu mogli da nas hrane. Moj brat Tomas je otišao na more. Majka je čula da u Amsterdamu vlada velika potražnja za služavkama. Čutke sam sedela dok mi je to saopštavala; nije bilo nužde čak ni da dignem pogled.

Tog dana kad sam krenula, ispravila mi je ramena. Njeni tanki prsti su me štipkali dok mi je zakopčavala šal svojim brošem. Prigrllila me je, objumila me je njena toplota, blaga i surova, i osetila sam u njoj snagu kakvu nisam dotad poznavala. U meni je nabujala nada da ćemo ipak moći da ostanemo zajedno. Pribila sam se obrazom uz nju, ali nešto u njoj kao da se steglo i ukrutilo kad sam se prisnije zagnjurila, kao da se pomisao na rastanak, na moj odlazak, umigoljila među nas hladnim prstima.

Blago me je odvojila od sebe pruženim rukama. „Gledaj kako si porasla! Vrlo brzo ćeš raditi, a kad budeš plaćena...“

Znala sam da pokušava da me osokoli, ali ja sam bila čula da služavke isplaćuju svega jednom godišnje; ko sme reći šta ću dobiti ili kad ću je opet videti?

Progutala sam knedlu. „A ti, mama? Šta će biti s tobom?“ „Eh-eh.“ Odigla mi je bradu šakom. „Snaći ću se ja. Obratiću se svešteniku bude li nužde.“ Potapkala je broš da lepo legne, ali kada sam ovog puta pružila ruke ka njoj, otisnula me je od sebe i odmahнула glavom. „U Amsterdamu je čitav svet – *zamisli samo!* Marljivo radi. Bog će biti uz tebe – znam to, Helena.“

Ja sam pak samo znala šta osećam, a osećala sam teret svega onog zbog čega sam se protivila tom predlogu: kao da se sve to nakupilo u mojim gležnjevima i ručnim zglobovima i prikovalo me za tle. Predala mi je moj zavežljaj i moju Bibliju, te nisam imala drugog izbora do da ih prihvatim.

Pošle smo ka kočiji što je čekala. Dok me je posmatrala kako odlazim, snažno se obrlila i stegla rukama. Na svetu postoje svakovrsni pozdravi, upravo sam to učila; čim odem, biću joj jedna briga manje.

Osvrnula sam se i mahnula, ali u odgovor su se digli samo njeni prsti.

Imala sam kod sebe hartije koje će me preporučiti gospodinu Slotmakersu, posredniku što smešta devojke u trgovačke porodice. Znam da čitam i pišem. Umem da se molim. Znam da kuvam, da vučem vodu, da ložim vatru. S vremenom ću naučiti sve što treba. Nekom će biti potrebna devojka poput mene.

Ali niko nema potrebe za pismenom služavkom. Nisu to čak morali ni da mi govore – videla sam im po licu. Odmahivanje glavom, obešena usta, sleganje ramenima, dugi, hladni pogled niz hrbat nosa, skupljene oči – svega sam se toga nagledala dok me je gospodin Slotmakers vukao najpre čitavim Singelom, potom do Amstela, pre nego što će krenuti da me nutka svud redom duž Jordana i natrag.

Bio je to sumoran dan i već mu se bližio kraj. U mrklini su kuće stajale rame uz rame kao muškarci u sivim debelim kaputima. Potom su se na kucanje gospodina Slotmakersa otvorila jedna vrata i ukazala su se svakojaka čudesa, magnovenje skerleta, narandžaste boje i zlata, koji su nestali gotovo istog časa kad sam ih ugledala. Iz jedne kuće je izašla neka gospođa i stala na najvišu stepenicu, pa saslušala gospodina Slotmakersa dok joj se obraćao sa pločnika. Bila je kao kraljica, na prestolu, sklopljenih šaka. Imala je prsten s plavim kamenom, labav oko prsta, divotan kao božje oko. Ali nije lepo tako blenuti u nakit, i gospodin Slotmakers je to i rekao, pa smo tako produžili.

Kad smo stigli na Vestermarkt, već je bio mrak. Gospodin Slotmakers je bio čuo da neki njemu poznat prodavac knjiga traži služavku. Prodavac knjiga? Kakva li se crkavica od njega može izvući, promrmljao je kucajući na vrata.

„Povuci se, devojko“, rekao je i ćušnuo me iza sebe, u senku, kao da ću mu ureći posao ako me poslodavac vidi. Čekali smo. U jednom prozoru je zatreperila mutna svetlost, ali iznutra ničeg nije bilo. Gospodin Slotmakers je opet pokucao, oštro i snažno, krajem štapa.

„Čekajte, čekajte.“

Začulo se čangrljanje ključeva, odjeknulo je kad su pali, potom je zastrugao povučen zasun. Sa praga je u nas zaškiljio neki stariji čovek s lepezastom bradom i belim čupercima sa obeju strana sjajne glave.

„Da? Molim? Ah, Slotmakers. Očekivao sam vas. Toliko sam dugo čekao da sam zaspao.“ Otresao je sa prsluka mrvice i nakašljao se. Govorio je s čudnim naglaskom, kao da u ustima ima košticu vočke.

„Gospodine Serdžente“, naklonio se gospodin Slotmakers, „oprostite zbog ovog kasnog uznemiravanja.“